

ELM BƏ HƏJAT

5

1981

Һүсејгулу Сарабски

Кениш театр тамашачысы илэ била-васитэ үнсифет жаратмаг, онун үрөјинэ вэ экасына јол тапмаг, анчаг јүксэк усталыга, зәнкин тәчрүбэ вэ фитри исте-дада малик актјорун һүнәридир. Анадан олмасынын 100 иллијини гејд етдијимиз Һүсејгулу Сарабски белә актјор, белә мүғәнни иди. Чәлил Мәммәдгулузадәнин сөзләри илэ десәк—о, театрмызын «бә-зәји» иди вэ она көрә дә халгымыз арасында мәшһур иди.

Актјорун кениш шөһрәт газанмасыны сүбүт едән ики факт. Мә'лумдур ки, «Лејли вэ Мәчнун» операсы 1908-чи илдә чәми үч дөфә ојнанмышдыр. Ла-кин артыг Сарабскини-Мәчнун дејәрәк һамы таныјырды. Унваны исә—Үзејир Һачыбәјовун Железноводскдан 1912-чи илдә көндәрдији мәктуба әсасән,— беләјди: «Баку, Крепост, водоразборнаја будка, Сарабскому». Бу унван илэ Һүсејгулуја нәинки мәктуб, һәтта гәзет вэ журналлар да кәлирди. О, будкада отуруб әһалијә ведрә-ведрә су бурахма-ла јанашы, алдыгы әдәбијатла таныш олур, нөвбәти сәһнә ролуну эәбәрлә-јирди.

Театрын вурғуну Һүсејгулу илк заманлар театрда мүхтәлиф ташшыры-лар јеринә јетирмишди. О, сәһнәдә ста-тист, хор иштиракчысы, архада охујан мүғәнни, бутафор вэ әлдән-әлә билет пајлајан иди. Бир сөзлә, ампуласыз бир актјор иди. Артыг 1902-чи илдә актјор-лар арасында өзүнә јер таныр вэ Рзајев фамилијасы илэ «Надир шаһ», «Газа-ват», «Әбу-Ула», «Ахшам сәбри хејар олар», «Әлмәнзор», «Дурсун Әли-Баллы-бала» вэ бир чох пјесләрдә ојнајыр. О, 1906-чы илдә, 4 иллик сәһнә фәалијә-тиндән соңра, өзүнә Сарабски тәхәллү-сү сечмишди. Нә сәбәбә көрә? Бу һаг-да ики чүр рәвәјәт сөјләнир: биринчи-

си одур ки, Һүсејгулунун узаг го-һумларындан бириси Сараблы нмиш; икинчиси исә онун илк дөфә театрда көрдүјү «Хан Сараба» тамашасы илэ изаһ едилир. Үзејир Һачыбәјовун сөз-ләри илэ десәк: «Актјорлуг дәрси оху-мамыш, образ жаратмаг сәнәтини кеч-мәмиш, мәктәб вэ али савад көрмәмиш олан Сарабски олдугча чәтин вэ мүрәк-кәб бир фачиә тәмсил едән Мәчнун об-разыны жаратмаг саһәсиндә өз-өзүндән елә бир мәһарәт көстәрди ки, артистләр үчүн бир нүмунә, там бир мәктәб олду».

Даһи бәстәкарын Һүсејгулулу «Леј-ли вэ Мәчнун» операсында баш ролу ојнамаг дөвәти һеч дә тәсадүфи олма-мышдыр. Бурада да бир гәдәр романтик, бу дөфә һәгигәтә ујғун әһвалат баш вер-мишди. Дејилдијинә көрә, күнләрин би-риндә «Әлмәнзор» тамашасына бахан Үзејир Һачыбәјова сәһнә архасында Са-рабскинин «Һячаз» муғамыны охумасы

Һ. Сарабски Мәчнун ролунда.

Н. Сарабски Шаһ Исмајыл ролунда.

чоҳ хош кәлир; сәһәрси күнү күчәдә она раст кәлир вә опера јаздығыны она сөјләмиш вә иштирак етмәји тәклиф етмишдир. Бәстәкарла мугәннини танышылығы белә башланмышдыр. Бу достлуг милли мусигили театрымызын јаранмасы вә инкишафы үчүн олдугча хејирли олмушдур.

Јүксәк профессионализм «сирринә» Гүсәјнгулу Сарабски сәрбәст, өз-өзүнә, мүстәгил јијәләнмиш вә тәкмилләшмишдир. Онун сәһнә тәһәссүмләри чанлы, реал образлардыр. Бир мугәнни кими о, мусигимизин ритмик хүсусијәтләринә, муғам системинин зәнкинлијинә дәриндән бәләд иди, мелодијанын ән зәриф чаларларыны мәналы вә тәсирли ифадә едирди. Актјор јаратдығы һәр бир сәһнә образы јүксәк бәдин вокал усталығы илә зәнкинләшдирди.

Милли театр тарихинин инкишафында Гүсәјнгулу Сарабскинин ролу анчаг сәһнә ифачылығы илә мөһдудлашмыр.

Театрын тәрбијәви, естетик әһәмијјәтнин дәриндән дәрк едән Сарабски өзү дә бир сыра драм әсәрләри јазмышдыр. Мәсәлән, һәлә 1906-чы илдә о, «Ахтаран тапар», «Чәһаләт», «Нә төкәрсән ашына о да чыхар гашығына» кими әсәрләри јазмыш вә сәһнәдә көстәрмәјә наил олмушдур. Тәхминән 1915-чи илдә о өзүнүн «Лејли вә Мәчнун» әсәрини сәһнәдә көстәрмәк үчүн сензурадан ичазә алмышдыр. Гүсәјнгулу Бөјүк Вәтән муһарибәси илләриндә «Сајыг олмалы», адлы әсәрини јазмыш, «Муған», «Дағлар», «Лај-лај» кими нәғмәләр бәстәләмишдир. Онун «Көһнә Бақы» вә «Хатирәләрим» китаблары да мөшһүрдур.

Ишкүзар, тәшәббүсчү, хошрәфтар тәбиәтли, хејирхәһ хасијјәтли инсан олан Сарабски јахшы да тәшкилатчы иди. 1914-чү илдә јаранмыш «Мүсәлман опера труппасы», 1916-чы илдә тәшкил олмуш «Мүсәлман драм чәмијјәти», 1919-чу илдә Мәркәзи Ишчи клубу нәздиндә фәалијјәт көстәрән «драм дәрнәји» кими тәшкилатлар онун ады илә бағлыдыр.

Көркәмли актјор вә мугәннинин јарадычылығынын јеткин, хәркин фәалијјәтнин ән гызғын чағы доғма Совет һакимијјәти дөврүнә дүшүр. Сарабски јени бир илһамла театрда, естрадада, митинг вә шәнликләрдә, тәблиғат вә тәшвиғат бригадалары сырасында, шәһәр вә кәндләримиздә чыхыш едир. Совет һакимијјәтинин илк күнләриндә јаранмыш Республика Инчәсәнәт Ишчиләри Иттифағына рәһбәрлик Сарабскијә тапшырылып, бу да онун нә дәрәчәдә мөшһүр олдугуну сүбүт едир.

1923-чү илдә партија вә совет ичтиманіјјәти Сарабскинин сәһнә фәалијјәтинин 20 иллик јубилејини тәнтәнәли сүрәтдә гәјд едир. Актјора јени илһам верән бу һадисәдән сонра о, 1926-чы илдә бөјүк бир бәдии ансамбла рәһбәрлик едәрәк Москва, Минск вә вәтәнимизин башга шәһәрләринә кедир. Республикада илк дөфә олараг 1926-чы илдә Сарабскијә фәхри әмәкдар актјор ады верилмишдир.

Сарабскинин тәшәббүсү вә фәал иштиракы илә 1932-чи илдә республика халг јарадычылығы еви јаранмыш вә һәммин илдән сон күнләрәдәк Сарабски бу евә рәһбәрлик етмишдир.

Көркәмли актјора театр вә ифачылык саһәсиндәки хидмәтләринә көрә 1932-чи илдә Али Советин гәрәры илә республикада илк дөфә олараг фәхри халг артисти ады верилмиш, 1933-чү илдә исә онун 30 иллик фәалијјәти тәнтәнәли сүрәтдә гәјд олунмушдур. 1938-чи илдә Сарабски Гырмызы Әмәк Бајрағы ордени илә тәлтиф олунмушдур.

Бу күн бизим ифтихарла: «Сарабски сәһнә сәнәтимизин шәһрәтидир» — дәмәјә һаггымыз вардыр.

Губад ГАСЫМОВ,
тарих елмләри намизәди.